

חכה, פיתיון ודגים: גישות לחינוך החשיבה ♦ יורם הרפז

חכה, פיתיון ודגים גישות לחינוך החשיבה

יורם הרפז

מכון ברנקו וייס
לטיפוח החשיבה

חכה, פיתיון ודגים: גישות לחינוך החשיבה
יורם הרפז

The HOOK, the BAIT, and the FISH: Approaches to Teaching Thinking

אין להעתיק, לשכפל, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע או להפיץ ספר זה
או קטעים ממנו בשום צורה ובשום אמצעי, אלקטרוני, אופטי, או מכני (לרבות
צילום והקלטה) ללא אישור בכתב מהמוציא לאור.

עריכה: אמיר צוקרמן
עימוד ועיצוב: הילה משי
עיצוב העטיפה: שמעון שניידר
ריכוד והפקה: ענת פלג

© 2005

כל הזכויות שמורות
למכון ברנקו וייס לטיפוח החשיבה
ת"ד 648, ירושלים 91006

מסת"ב: 965-7050-38-3 ISBN:
לוחות והדפסה: דפוס פרינטיב, ירושלים
נדפס בישראל

לצבי לם

תוכן העניינים

---

xi	הקדמה
1	חלק ראשון – הגדרת הבעיה והתחום
1	הגדרת הבעיה
1	בעיה עיונית
5	בעיה מעשית
8	“להציל” את התחום
10	הגדרת התחום
12	היסטוריה : סקירה פונקציונלית
26	מוקד : החשיבה עצמה
34	אידיאולוגיה : תוכן וזהות
62	גוף ידע : בין פסיכולוגיה לפילוסופיה
76	ממסד חברתי : בעיקר כתבי עת
77	סיכום
80	מראי מקום והערות לחלק ראשון

	חלק שני – מהו היסוד המכונן חשיבה טובה ?
97	הגישות לחינוך החשיבה
97	הנוסחה של חינוך החשיבה
102	השאלה העיקרית... ושלוש תשובות
108	גישת המיומנויות
108	מיומנות ככלי וכאופן שימוש בו
111	מיומנויות חשיבה פשוטות ומיומנויות חשיבה מורכבות
119	מיומנויות נייטרליות ומיומנויות נורמטיביות
125	עלייתה ונפילתה של גישת המיומנויות
129	גישת הנטיות
129	עלייתה של גישת הנטיות
136	דיואי על נטיות חשיבה
139	נטייה כאיכות חשיבה חדורת הנעה "מלמעלה"
149	סוגים של נטיות חשיבה: דוגמאות
161	נטיות חשיבה ונטייה לחשיבה
166	גישת ההבנה
167	מה בין חשיבה טובה להבנה ?
	הטיעון הפילוסופי והטיעון הפסיכולוגי
169	בזכות הקשר שבין הבנה לחשיבה טובה
172	דיואי על חשיבה והבנה
175	סכמות, הבנה וחשיבה
181	הבנה כמיקום, כיישום וכביצוע
188	הבנה סובסטנטיבית והבנה רפלקטיבית
193	סיכום
195	מראי מקום והערות לחלק שני

חלק שלישי – כיצד מפתחים את היסוד
המכונן חשיבה טובה? מערכי ההוראה
של הגישות לחינוך החשיבה

213 פירוק לשם הוראה
214 טיפולוגיות של הוראה
218

229 מערך ההקניה
232 דה-בוננו: קורט (CoRT) חשיבה
237 באייר: הוראה ישירה
243 סווארץ ופרקס: גישת המיזוג

251 מערך הטיפוח
259 טישמן, פרקינס וג'יי: הכיתה החושבת
262 קוסטה וקליק: הרגלי חשיבה
265 סטרנברג: אינטליגנציה מצליחה

271 מערך ההבניה
278 "פרוג'קט זירו": הוראה לשם הבנה
281 ווינגס ומקטאי: הבנה באמצעות מתווה
284 ברוקס וברוקס: הוראה קונסטרוקטיביסטית לקראת הבנה
286 הרפו ועמיתים: הוראה ולמידה בקהילת חשיבה
291 סיכום

293 מראי מקום והערות לחלק שלישי

חלק רביעי – הגישות כ"השקפות עולם"
על חינוך החשיבה

307 למידת מיומנויות, נטיות והבנות
309 זיקות אידיאולוגיות
318 דימויים של תודעה וחשיבה
325

326	דימויים של תודעה
331	דימויים של חשיבה
334	מטפורות עיקריות
340	הגישות כפרספקטיבות
341	ליקויי חשיבה
345	מטא-קוגניציה
348	אינטליגנציה
351	רדוקציה הדדית
357	“סטיות תקן” של הגישות לחינוך החשיבה
	סיכום ביניים: הגישות לחינוך החשיבה
362	כמטא-תיאוריות
370	מקראה: תיאוריות, תכניות ורעיונות
377	מראי מקום והערות לחלק רביעי
	חלק חמישי – למה להאמין ומה לעשות?
391	צידוק ויישום של הגישות לחינוך החשיבה
392	למה להאמין?
396	מה לעשות?
396	אסטרטגיית הצמצום
397	אסטרטגיית הצירוף
404	אסטרטגיית החסות
417	סיכום
420	מראי מקום והערות לחלק חמישי
425	ביבליוגרפיה
476	מפתח שמות ומושגים